

25. Merskey H. Political Hazards in the Diagnosis of «Sluggish» Schizophrenia / H. Merskey, B. Shafran // *The British Journal of Psychiatry*. – 1986. – P. 247–256.
26. Richter D. Political dissenters in mental hospitals / D. Richter // *The British Journal of Psychiatry*. – 1971. – August. – P. 225–226.
27. Shafar S. Dr. Semyon Gluzman / S. Shafar // *The Psychiatric Bulletin*. – 1978. – Vol. 2. – P. 150.
28. Smith J. World psychiatrists readmit Soviet Union / J. Smith // *The British Medical Journal*. – 1989. – Vol. 299 (6707). – P. 1065.
29. Van Voren R. Political Abuse of Psychiatry – An Historical Overview / R. Van Voren // *Schizophrenia Bulletin*. – 2009. – 5 November. – P. 1.
30. Wallis G. VIII World Congress of Psychiatry, Athens, 12–19 October 1989 / G. Wallis // *The Psychiatric Bulletin*. – 1990. – Vol. 14. – P. 623.
31. White C. The Debasing of Medicine in the Soviet Union / C. White // *British Medical Journal*. – 1996. – 13 December, vol. 293 (6561). – P. 1524.
32. Wing J. K. Psychiatry In The Soviet Union / J. K. Wing // *The British Medical Journal*. – 1974. – 9 March, vol. 1 (5905). – P. 433–436.
33. World Congress Of Psychiatry // *The British Medical Journal*. – 1966. – 1 October, vol. 2. – P. 821–822.
34. Wynn A. Imprisonment of Dr Anatoly Koryagin / A. Wynn // *The British Medical Journal*. – 1983. – 22 January, vol. 286. – P. 309.

I. Shyrokova

THE POSITION OF WESTERN MEDICAL COMMUNITY ON THE PUNITIVE PSYCHIATRY IN THE SOVIET UNION (1960–1980)

The article discusses the attitude of Western doctors to the problem of abuse of psychiatry in the Soviet Union for political purposes in the 1960–80s. The main attention is paid to a number of questions that were raised and brought for discussion inside the international medical community because of the fact of using punitive medicine by Soviet colleges. There is presented the evolution of Western doctors' views on this problem as well.

Keywords: punitive psychiatry, repressive medicine, Western medical community, Western doctors / psychiatrists, World Psychiatric Association, International Congress of Psychiatry.

Матеріал надійшов 22.02.2013.

УДК 947.7:930.2:001.817»18/19»

Ідрісов Д. І.

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ПРАЦІ З ІСТОРІЇ: РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНИХ ВИМОГ

Статтю присвячено історії поступового розвитку академічних вимог до кваліфікаційних робіт з історичних наук на теренах сучасної України. Ці вимоги мали на меті забезпечення самостійності й новизни наукової розробки як основних фахових вимог. За умов бездоганного функціонування релігійно-наукових механізмів атестації наукових кадрів ці вимоги цілком відповідають меті забезпечення академічної і дисертаційної культури.

Ключові слова: історія, історична наука, кваліфікаційна робота, наукові ступені, дисертації, вимоги до кваліфікаційних праць.

Кожен учений під час написання роботи на здобуття наукового ступеня змушений дотримуватися певних академічних вимог. Ці вимоги у наш час зафіксовано у регулятивних документах відповідних державних установ. Дотримуючись установлених вимог, науковці нечасто за-

мислюються над їх витоками: хто, коли і як їх запровадив, а тому нерідко вважають лише проявом надмірної формалізації.

У сучасній історіографії розвитку вимог до кваліфікаційних робіт присвячено небагато праць. Ті історики, які торкалися цієї проблема-

тики, здебільшого вивчали історію присудження наукових ступенів, зачіпаючи вимоги до кваліфікаційних робіт лише як один із численних аспектів цієї теми. Найглибше дослідили цю проблему радянські й російські вчені О. В. Соболева, Г. Г. Кричевський, А. Є. Иванов, О. Н. Якушев та ін. [29; 20; 10; 35]. Однак, виходячи з того, що предметом їхнього вивчення була сама система наукових ступенів, історія кваліфікаційних робіт як особливого жанру наукових праць і вимог до них не опинилися в центрі уваги, а тому залишаються малодослідженими.

Мета цієї статті полягає у з'ясуванні історичних змін в академічних вимогах до кваліфікаційних робіт з історії, які діяли на території сучасної України. Джерелами до статті стали, по-перше, нормативно-правові акти, що регулювали наукову атестацію в Російській імперії та СРСР і регулюють у незалежній Україні, а по-друге – оригінальні наукові кваліфікаційні роботи певного історичного часу й відповідні відгуки на них.

Нині загальні вимоги до наукових кваліфікаційних робіт встановлено «Порядком присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання наукового співробітника» [27], ухваленим Кабінетом Міністрів України 2007 р. Згідно з цим документом, «дисертація на здобуття наукового ступеня є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису або монографії. Підготовлена до захисту дисертація повинна містити висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризуватися єдністю змісту і свідчити про особистий внесок здобувача в науку». «Порядок...» категорично забороняє плагіат: «У разі виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело, дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту». Таким чином, ключовими рисами дисертації постають її самостійність і новизна.

«Порядок присудження наукових ступенів і вченого звання наукового співробітника» встановлює вимоги до обсягу дисертацій. Зокрема, кандидатська робота з суспільних і гуманітарних наук має становити 6,5–9 авторських аркушів; докторська ж дисертація має охоплювати 15–17 авторських аркушів. Передбачено обов'язковість публікацій за темою дисертації та апробацію її тез на наукових конференціях, а також необхідність видання автореферату дисертації.

Детальніші вимоги, які, зокрема, стосуються структури й оформлення наукових кваліфікаційних робіт, окреслено в окремому документі – «Вимогах до оформлення дисертацій і авторефератів дисертацій», останню редакцію якого видав Департамент атестації кадрів Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України 2011 р. За «Вимогами...», всі дисертації мусять мати уніфіковану структуру самої роботи та її титульного аркуша, а також містити посилання на публікації інших авторів [2, с. 2, 7].

Як відомо, саме «Вимоги...» встановлюють чітку структуру вступу дисертації. У вступі, зокрема, необхідно розкривати актуальність теми, зв'язок роботи з певними науковими програмами, планами й темами, об'єкт і предмет, мету й завдання дослідження, використані методи, наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, апробацію, а також подати список попередніх публікацій.

При цьому актуальність має бути обґрунтовано «шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми» [2, с. 3], з окресленням сутності проблеми й визначенням ще не досліджених аспектів [34, с. 33]. Як об'єкт дослідження «Вимоги...» мають на увазі «процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для дослідження», а як предмет – «те, що міститься в межах об'єкта» [2, с. 3]. Сформульовано також вимоги до визначення мети й завдань дослідження, характеристики методів, наукової новизни, апробації, огляду праць попередників і з'ясування стану дослідженості проблеми [2, с. 3–4; 34, с. 33, 46–47]. До кваліфікаційних робіт з історичних наук висувають вимоги зазначати також хронологічні межі дослідження й подавати огляд джерел дослідження, наводити список використаних джерел і літератури за усталеною структурою [22, с. 10–30].

Усі ці вимоги не постали водночас із Вищою атестаційною комісією. Переважна більшість із них мають власну історію, що показує розвиток дисертаційної культури як умови й способу підготовки фахового історика. Тому звернення до нюансів виникнення певних вимог до кваліфікаційних праць з історії видається цілком слушним, особливо за умов посилення уваги до історії власне фаху історика-науковця у сучасній світовій історіографії [21; 36].

Головними підставами визнання дисертації вартісною кваліфікаційною працею є самостійність праці та її наукова новизна. Із самостійністю роботи пов'язана вимога неприпустимості плагіату. Саме ці вимоги висували до дисертацій від самого початку систематичного присуджен-

ня наукових ступенів на теренах сучасної України – від поч. XIX ст. Самостійність дисертації розуміли як її ключову рису. Чітко про самостійність дисертацій і неприпустимість плагіату йшлося в нормативному акті, який, серед усього іншого, визначав порядок присудження наукових ступенів у духовних академіях, – «Статуті православних духовних академій», ухваленому 1814 р. Цей документ, зокрема, встановлював, що не можна автору присудити науковий ступінь, коли його дисертація є твором «без особливої праці складеним з інших книг, вітчизняних або іноземних» [5, § 418]. Згодом цю вимогу було зафіксовано в «Положенні про випробування на вчені ступені і звання дійсного студента», ухваленому Міністерством народної освіти Російської імперії 1864 р. У цьому документі дисертацію визначали як працю, що повинна «мати в собі самостійне дослідження певного наукового питання» [25, стб. 641].

«Статут православних духовних академій» 1814 р. встановлював і вимогу наукової новизни опрацювання, принаймні для докторських дисертацій. Йшлося про те, що докторська дисертація має бути «відкриттям нових способів покращити якусь із наук, що стосуються духовної ученості» [5, § 415]. Під час оцінки дисертацій офіційні опоненти звертали на новизну особливу увагу. Позитивно оцінюючи дисертацію, вони зазвичай вказували, що вона або стосується не досліджених раніше проблем, або ж по-новому висвітлює відомі факти. Також рецензенти зазначали, що автор запроваджує до наукового обігу малодосліджені, неопубліковані джерела. Наприклад, доцент Університету св. Володимира В. Лашнюков, оцінюючи магістерську дисертацію видатного в майбутньому історика-правознавця Михайла Владимирського-Буданова «Німецьке право у Польщі та Литві», так визначив головну позитивну характеристику роботи: «Автор належить до тих небагатьох дослідників, які звернули увагу на це недостатньо досліджене питання у російській історії... Помітно, що автор скористався раніше неопублікованими джерелами, рукописними матеріалами» [7, арк. 9].

Практика наведення посилань на джерела та літературу існувала від самого початку систематичного присудження наукових ступенів, і від поч. XIX ст. практично всі дисертації їх містили. Хоча офіційно це залишалось тривалий час невноормованим, рецензенти звертали на наявність посилань особливу увагу. Наприклад, 1913 р. студентові Київської духовної академії О. Єфремову було присуджено ступінь кандидата лише після того, як він у своїй захищеній дисертації «розста-

вив» усі необхідні посилання [32, арк. 61]. На регламентному ж рівні вимогу про обов'язкову наявність посилань у дисертаціях було зафіксовано вже в «Положенні про порядок присудження вчених ступенів і присвоєння вчених звань», ухваленому Радою міністрів СРСР 1975 р. [24, с. 9].

Правила побудови кваліфікаційних праць і наявності тих чи тих структурних елементів формувалися здебільшого всередині самого наукового співтовариства. У XIX ст. значна частина дисертацій містила тільки титульний аркуш, вступ і основну частину, поділену на розділи. Деякі ж праці взагалі могли складатися лише з титульної сторінки і цілісного тексту без виділення жодних структурних елементів. Наприклад, саме такий вигляд мала кандидатська праця студента КДА М. Марковіна [14]. Висновки були у приблизно половині дисертацій, отже, тривалий час вони виступали не обов'язковим, а довільним елементом наукової кваліфікаційної роботи. Зокрема, висновки відсутні у кандидатській роботі відомого богослова й історика церкви Афанасія Булгакова [17]. За радянських часів уже більшість дисертацій містять висновки, хоча ще до 60-х років XX ст. трапляються праці, де вони були відсутні [1].

Зміст (а отже, і відбиту в ньому складну структуру тексту) почали подавати в наукових кваліфікаційних роботах тільки з 70–80-х років XIX ст. Він, наприклад, наявний у зазначеній праці Афанасія Булгакова, однак ще відсутній у багатьох дисертаціях. Більш звичним явищем наявність змісту в дисертаціях стала на поч. XX ст., а від 1940-х років він наявний уже в усіх наукових кваліфікаційних роботах з історії. Від поч. XX ст. в дисертаціях почали подавати і «Список використаних джерел і літератури» (наприклад, він міститься у кандидатській праці студента КДА Ф. Іванова [18]). І лише з 1950-х років «Список...» наприкінці дисертацій стає неодмінним складником кваліфікаційної праці, а до поч. 1970-х років склалася та форма структури дисертації, яка чинна і сьогодні.

Певних вимог до інформативності вступу до дисертації довгий час не існувало, і дисертанти самі вирішували, у який спосіб його писати. У XIX ст. тут здебільшого окреслювали сутність досліджуваної проблеми, важливість її вивчення і подавали короткий виклад структури роботи. Наприклад, саме на тодішній недослідженості вивченого ним питання наголошував автор магістерської дисертації «Зародження літератури у словенців. Примус Трувер» А. Соколов: «Словенці довгий час залишалися ніби забутими пасинками слов'янської науки... Мова й література

їхня не знайшли ще дослідників серед наших учених» [8, арк. 99]. Отже, такий огляд можна вважати окресленням актуальності дослідження. Саме ж поняття «актуальність» стосовно дисертацій почали використовувати вже за радянських часів, коли воно означало відповідність дослідження соціально-політичній ситуації сьогодення.

Традиція подавати на початку дисертації з історії огляд літератури і джерел дослідження почала входити у вжиток з 1860–70-х років. Наприклад, перший розділ кандидатської дисертації П. Виноградова «Ульфіла, єпископ готський» (1877) є історіографічним і джерелознавчим оглядом [15, арк. 7–11]. Але протягом 2-ї пол. XIX ст. чимало авторів і далі уникали подібних оглядів у своїх працях. Зокрема, у докторській дисертації видатного історика Володимира Антоновича не було ані огляду робіт попередників, ані огляду джерел [8]. Характеризування стану вивченості проблеми і джерельної бази набуває справжнього поширення в дисертаціях з історії вже на зламі XIX–XX ст. – як хоча й не обов'язковий, але бажаний елемент дисертації. Наприклад, професор КДА Федір Титов у ролі опонента на захисті дисертації бібліотекаря КДА А. Криловського (1904) критикував автора за відсутність огляду робіт попередників і джерел дослідження, однак усе ж таки визнав роботу «Львівське ставропігійне братство» гідною присудження за неї ступеня магістра [31, арк. 290]. Справді ж невіддільною частиною наукової кваліфікаційної роботи з історії історіографічний і джерелознавчий огляди стають уже у XX ст., і від 1950-х років вони наявні в усіх дисертаціях.

Практично одночасно з аналізом джерел та історіографії почала поширюватися також практика окреслення у вступі дисертації хронологічних меж дослідження [16, арк. 2]. Від 1940-х років це трапляється вже в переважній більшості дисертацій з історії.

За доби Російської імперії практикували видання перед захистом тез дисертації. Тези мали вигляд низки пронумерованих положень, які дисертант виносив на захист. Такий порядок було запроваджено «Положенням про присудження вчених ступенів», ухваленим 1844 р. [4, § 38], він проіснував до сер. XX ст. Відповідно до Інструкції Всесоюзного комітету по вищій школі (ВКВШ) «Про порядок застосування постанови РНК “Про вчені ступені і звання”», ухваленої 1941 р., дисертант, окрім тез, мав іще подати реферат-анотацію обсягом до двох сторінок, де стисло переказано зміст дисертації [11, с. 425]. 1948 р. ВАК СРСР видала постанову «Про під-

сумки роботи з атестації наукових кадрів за 1947/48 навчальний рік», якою запроваджувала обов'язкову публікацію автореферату дисертації. Метою цієї новації була необхідність «ширше знайомити громадськість з представленими до захисту дисертаціями» [28, с. 12–13]. Автореферат, таким чином, став набагато інформативнішим наступником тез дисертації.

На поч. XX ст. почала поширюватися практика визначення у дисертаціях завдань дослідження. Спершу це робили здебільшого для того, щоб конкретизувати, про що саме йтиметься в роботі. Від 1940-х років визначення під час написання наукових кваліфікаційних робіт завдання дослідження цілком усталюється. Тоді автори робіт досить часто визначали тільки одне завдання дослідження, як, наприклад, це зробив тодішній директор Інституту історії АН УРСР О. К. Касименко [19, с. 5]. Вимогу обов'язково визначати завдання у вступі дисертації закріпило «Положення про порядок присудження вчених ступенів і присвоєння вчених звань» 1975 р. [24, с. 9], і саме з 1970-х років усталилася практика визначення певної сукупності завдань поряд із метою дослідження, тоді як раніше мету і завдання здебільшого розуміли як синоніми. Тому, вказуючи мету, дослідники зазвичай не визначали завдань [33, с. 3]. 1997 р. вимогу обов'язкового визначення у вступі дисертації мети і завдань дослідження було закріплено ВАК України [23, с. 14].

З кінця 1980-х років до практики написання кваліфікаційних праць з історії ввійшло визначення об'єкта і предмета дослідження [3, с. 3]. Але ще й у 1990-х роках ця практика не була повсюдною [30]. Вимогу обов'язкового визначення у вступі дисертації об'єкта і предмета дослідження запровадила ВАК України 2000 р. із внесенням змін до «Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій» [9, с. 7].

Ці зміни до вимог 2000 р. також зобов'язали всіх дисертантів визначати у вступі методи дослідження [9, с. 7], чого в дисертаціях з історії раніше зазвичай не траплялося. За радянських часів, зокрема, у вступі дисертації зазначали так звану методологічну основу дослідження, але під нею розуміли не сукупність тих чи тих методів, а праці класиків марксизму-ленінізму, на які конче мав спиратися й посилається дисертант.

Радянською новацією з часу появи постанови ВАК СРСР «Про підсумки роботи з атестації наукових кадрів за 1947/48 навчальний рік» [28, с. 12–13] стала й вимога розкриття у вступі всіх дисертацій, зокрема і з гуманітарних наук, їх практичного значення. Цей показник почали вважати однією з ключових ознак наукової ква-

ліфікаційної роботи. Згідно з «Положенням про порядок присудження вчених ступенів і присвоєння вчених звань» від 1975 р., дисертант був зобов'язаний надати відомості щодо запровадження результатів дослідження у практику. Цей же документ встановлював і згадувану вже вимогу зазначення у вступі дисертації новизни – тих новацій, що їх автор вносить своєю працею до науки [24, с. 7].

Вимог до обсягу дисертацій довгий час не існувало. У 1950-х роках вони, як правило, були виразно об'ємними. Зокрема, докторська праця відомого українського історика Володимира Грабовецького нараховувала аж 909 сторінок [6]. Але в цей час зростає й кількість кваліфікаційних робіт. Це, очевидно, спричинило формування чітких обмежень обсягу дисертацій. Вперше вимоги до обсягу дисертацій з'явилися в Інструкції Вищої атестаційної комісії СРСР «Про порядок присудження вчених ступенів і присвоєння вчених звань» 1972 р. Кандидатська дисертація з суспільних і гуманітарних наук мала відтоді становити не більше ніж 200 сторінок, а докторська – 400. Додатки, список використаних джерел і літератури, малюнки тощо у визначенні цього обсягу не враховували [13, с. 3]. Сучасні норми щодо обсягу дисертацій було визначено у «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», ухваленому Кабінетом Міністрів України 1997 р. [26], вони передбачають у порівнюваному вимірі 130–180 сторінок для кандидатської (6,5–9 авт. арк.) і 300–340 сторінок для докторської (15–17 авт. арк.) дисертацій.

Обов'язкове видання публікацій за темою дисертації й апробація на конференціях були за-

проваджені за радянських часів. Так, 1957 р. Інструкція ВАК СРСР «Про порядок присудження вчених ступенів і присвоєння вчених звань» встановлювала необхідність публікацій за темою дисертації [12, с. 623].

Розглянуті матеріали дають підстави стверджувати, що вимоги до оформлення й структури кваліфікаційних праць з історії зростали й ускладнювалися з розвитком самого фаху професійного історика на наших теренах. Цей розвиток за дорадянських часів перебував під постійним впливом європейських наукових стандартів, а за часів СРСР зазнав впливу тенденцій ідеологізації та формалізації.

Попри те, сучасні формальні вимоги до кваліфікаційних праць, що постали з цих двох витоків, загалом забезпечують дотримання основних фахових характеристик – самостійності й новизни наукової розробки. Ретельність і якість їх дотримання дає змогу переконалися в усвідомленні дослідником місця своєї праці в історіографії обраного напрямку, професійному зростанні та у відповідності виявлених ним навичок опрацювання матеріалу і формалізації свого доробку досягнутим результатам. За умов бездоганного функціонування решти механізмів атестації наукових кадрів ці вимоги цілком відповідають меті забезпечення академічної і дисертаційної культури, належної сучасному рівню розвитку дослідницького фаху. Інша річ, що «формальне» ставлення до дотримання цих вимог, сприйняття їх лише як «зовнішнього» боку справи здатне як знизити ефективність застосування цих норм, так і створити враження про їх, так би мовити, ретроградну надмірність.

Список літератури

1. Батуев Д. – Ц. Ж. Империалистические противоречия и монгольский вопрос в экспансионистской политике США на Дальнем Востоке в конце XIX – нач. XX вв. : дис. ... канд. ист. наук / Батуев Даши-Цирен Жимбаевич. – Одесса, 1968. – 423 с.
2. Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. – 2011. – № 9–10. – С. 2–10.
3. Виноградов Г. Н. Анализ документальных источников по истории цехового ремесла Украины XVI – 1-ой пол. XVII в. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук: спец. 07.00.02. «История СССР», 07.00.09 «Историография, источниковедение и методы исторического исследования» / Г. Н. Виноградов. – Днепропетровск, 1989. – 17 с.
4. Высочайше утверждённое Положение о производстве в учёные степени [Электронный ресурс] // Полное Собрание законов Российской империи. – Собрание второе. – Т. 19. – Ч. 1. – № 17806. – Режим доступа: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/search.php. – Назва з екрана.
5. Высочайше утверждённый Проект устава духовных академий [Электронный ресурс] // Полное Собрание законов Российской империи. – Собрание первое. – Т. 32. – № 25673. – Режим доступа: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/search.php. – Назва з екрана.
6. Грабовецький В. В. Антифеодална боротьба карпатського опришківства XVI–XIX ст. : дис. ... д-ра іст. наук / Грабовецький Володимир Васильович. – Львів, 1966. – 909 с.
7. Державний архів м. Києва (далі – ДАК). – Ф. 16. – Оп. 308. – Спр. 72. О зашитии диссертации под заглавием «Немецкое право в Польше и Литве» кандидатом историко-филологического факультета Михаилом Владимировичем Будановым для получения степени магистра русской истории. 1869 г. – 29 арк.
8. ДАК. – Ф. 16. – Оп. 317. – Спр. 67. О защите диссертации доцентом университета св. Владимира В. Б. Антоновичем для получения степени доктора русской истории и о допущении к испытанию кандидата Деритского университета А. Соколова для получения степени магистра. 1871 г. – 426 арк.
9. Зміни і доповнення, що вносяться до переліків та форм документів, що використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників // Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. – 2000. – № 2. – С. 6–28.
10. Иванов А. Е. Учёные степени в Российской империи XVIII в. – 1917 г. / А. Е. Иванов. – М.: РАН, Институт российской истории, 1994. – 199 с.
11. Инструкция о порядке применения постановлений СНК СССР от 20 марта 1937 г. и 26 апреля 1938 г. «Об учёных

- степенях и званиях» // Высшая школа. Основные постановления, приказы и инструкции / [сост. М. И. Мовшович]. – М. : Советская наука, 1948. – С. 423–433.
12. Инструкция о порядке присуждения учёных степеней и присвоения учёных званий. Утверждена председателем ВАК СССР 4 апреля 1957 г. // Высшая школа. Основные постановления, приказы и инструкции / [сост. Г. И. Войленко и др.]. – М. : Советская наука, 1957. – С. 622–629.
  13. Инструкция о порядке присуждения учёных степеней и присвоения учёных званий. Утверждена председателем ВАК СССР 23 июня 1972 г. // Бюллетень Министерства высшего и среднего специального образования СССР. – 1972. – № 8. – С. 2–15.
  14. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (далі – ІР НБУВ). – Ф. 304. – Дис 482. – Марковин Николай. Очерк истории православия Чехии до в Х в. 1871 г.
  15. ІР НБУВ. – Ф. 304. – Дис 698. – Виноградов Пётр. Ульфила, епископ готский. 1877 г.
  16. ІР НБУВ. – Ф. 304. – Дис 796. – Маргаритов Николай. Опыт истории Корсуя или Херсонеса Таврического. 1880 г.
  17. ІР НБУВ. – Ф. 304. – Дис 956. – Булгаков Афанасий. Очерки истории методизма. 1884 г.
  18. ІР НБУВ. – Ф. 304. – Дис 1763. – Иванов Феодосий. Церковь в эпоху Смутного времени на Руси. 1903 г.
  19. Касименко О. К. Російсько-українські взаємовідносини 1648 – поч. 1651 рр. : дис. ... д-ра іст. наук / Касименко Олександр Карпович. – К., 1955. – 774 с.
  20. Кричевский Г. Г. Учёные степени в университетах дореволюционной России / Г. Г. Кричевский // История СССР. – 1985. – № 2. – С. 141–153.
  21. Мир историка: историографический сборник / под ред. В. П. Корзун, А. В. Якуба. – Вып. 6. – Омск : Изд-во Омского гос. ун-та, 2010. – 472 с.
  22. Мицик Ю. А. Кваліфікаційні та курсові роботи й реферати з історії [поради студентів щодо написання та захисту] / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. М. Зубко. – К. : КМ Академія, 1998. – 36 с.
  23. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. – 1997. – № 2. – С. 12–26.
  24. Положение о порядке присуждения учёных степеней и учёных званий // Бюллетень Высшей аттестационной комиссии при Совете министров СССР. – 1976. – № 2. – С. 2–17.
  25. Положение об испытаниях на звание действительного студента и на учёные степени // Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения. – Т. 3. – СПб : Типография Императорской Академии наук, 1867. Стб. 636–643.
  26. Порядок присудження наукових ступенів і вчених звань. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=644-97-%EF>. – Назва з екрана.
  27. Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання наукового співробітника від 07.03.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/423-2007-%D0%BF>. – Назва з екрана.
  28. Постановление Высшей аттестационной комиссии при Всесоюзном комитете по делам высшей школы СССР от 11 октября 1948 г. «Об итогах работы по аттестации научных кадров за 1947/48 учебный год» // Бюллетень Министерства высшего образования СССР. – 1948. – № 12. – С. 12–13.
  29. Соболева Е. В. Организация науки в пореформенной России / Е. В. Соболева. – М.: Наука, 1983. – 264 с.
  30. Тортика А. А. Історична географія і населення Великої Болгарії (630–660 рр.): методика дослідження кочових спільнот Середньовіччя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / О. О. Тортика. – К., 1999. – 17 с.
  31. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК України). – Ф. 711. – Оп. 3. – Спр. 2834. Журнал засіданий Совета Киевской духовной академии за 1905 г. – 523 арк.
  32. ЦДІАК України. – Ф. 711. – Оп. 3. – Спр. 3598. Журнал засіданий Совета Киевской духовной академии за 1913 г. – 746 арк.
  33. Шапа П. К. Форсирование Днепра и освобождение столицы Украины – Киева : дис. ... канд. ист. наук / П. К. Шапа. – К., 1948. – 227 с.
  34. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня: методичні поради / [упоряд. Л. А. Пономаренко]. – К. : Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України»: Толока, 2010. – 80 с.
  35. Якушев А. Н. Организационно-правовой анализ подготовки научных кадров и присуждения учёных степеней в университетах и академиях России (1747–1918): история и опыт реализации : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / А. Н. Якушев. – СПб, 1999. – 20 с.
  36. Berger S. Writing History: Theory and Practice / Stefan Berger, Heiko Feldner, Kevin Passmore (eds.). – 2nd ed. – London ; New York : Bloomsbury Academic, 2010. – 376 p.

D. Idrisov

QUALIFYING PAPERS ON HISTORY: ELABORATION OF ACADEMIC REQUIREMENTS

The article deals with the history of gradual elaboration of academic requirements for qualifying papers on historical sciences on the territory of contemporary Ukraine. These requirements complied an assurance of self-sufficiency and originality of scholar study as basic professional requirements. These requirements answer the purpose of ensuring of academic and dissertation culture provided other mechanisms of scholar attestation operate irreproachably.

Keywords: history, historical scholarship, qualifying paper, academic degrees, dissertations, requirements for theses.

Матеріал надійшов 23.02.2013.